

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih: 14.10.2010
Sayı: 321

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

12 Eylül 1980 darbe sürecinin yol açtığı mağduriyetlerin giderilmesine ilişkin kanun teklifim ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Ali Rıza ÖZTÜRK
Mersin Milletvekili

T.B.M.M. BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon		Plan ve Bütçe - Anayasa		
Esas Komisyon		Adalet		
Tarih: 28.10.2010		F. No: 2/767		
Md.Y.	Müdür	D.Bşk.	G.Sek.Y.	Gen. Sek.
16	mk	2	Klci	4
BAŞKAN				

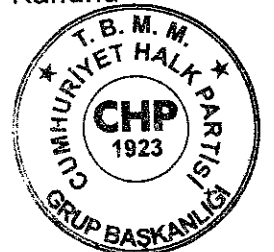

GENEL GEREKÇE

Türkiye üzerinden 30 yıl geçmiş olmasına rağmen 12 Eylül Darbesi'nin izlerini hâlâ üzerinden atabilmiş değildir. 1970'li yılların ortasından itibaren toplum, sağ ve sol şeklinde tam ortasından ikiye bölünmüştü. Ülkenin büyük kesiminde Sıkıyönetim olmasına rağmen olaylar önlenemiyor ve ülkenin tümünde kan gövdeyi götürüyordu. Her gün sağ ve sol görüşlü kişiler öldürülmekle kalınmıyor, kimi zaman 1 Mayıs 1977 ve 16 Mart 1978 de olduğu gibi katliamlarla insanlar toplu şekilde öldürülüyordu. İşte böylesine karanlık ve sisli ortamda aydınlar, bilim adamları, sendikacılar, gazeteciler, vb. toplumun önderleri başta olmak üzere toplumdaki sağ ve sol tarafta bilinen önemli kişiler de namluların hedefi oluyordu. Ülkede yaşanmakta olan bu durumu gerekçe gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Eylül 1980 tarihinde yönetime el koymuş, Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Kenan Evren'in Başkanlığında beş Generalden oluşturulan Milli Güvenlik Konseyi, Süleyman Demirel hükümetini görevden almış, tüm siyasi partileri ve TBMM'ni feshetmiş, Anayasa'yı da yürürlükten kaldırmıştır. Milli Güvenlik Konseyi, tüm yasama ve yürütme yetkisini bir elde toplayarak, başta DİSK ve Barış Derneği olmak üzere, hak arama mücadelesinde, hukuk devletinin ve barışın savunulmasında toplumsal ve demokratik direnç odağı olan demokratik kitle örgütlerinin yöneticilerini tutuklatmış, bu örgütlerin yönetimlerine ve mülklerine el koymuş, siyasi partilerin genel başkanları, yöneticileri ve milletvekillerinin bir kısmını tutuklatırken, önemli bir kısmını da her hangi bir yargı kararı da olmadan, güvenlik gerekçesiyle "zorunlu ikamet"e tabi tutmuştur..

12 Eylül 1980 Askeri darbesi, ülkemizde hala onarılmayan derin yaralar açmıştır. Bu dönemde binlerce yurttaşımıza ağır işkenceler yapılmıştır. Yüzlerce yurttaşımız öldürülmüş, binlerce yurttaşımız sakat kalmıştır. Olağanüstü yargılama yetkisine sahip Sıkıyönetim Mahkemeleri ardı ardına idam kararları vermiş ve bu olağanüstü mahkemelerde olağanüstü yöntemlerle verilen idam kararları, kimi davalarda olduğu gibi yargısal sürecin tamamlanması dahi beklenilmeden yangından mal kaçırır gibi TBMM de yürürlüğe konulmasına dair kanunlar çıkartılarak alelacele infaz edilmişlerdir. 12 Eylül 1980 döneminden sonra sıkıyönetim askeri mahkemeleri, özellikle 12 Eylül 1980 askeri darbesinden aldıkları güç ve cesaretle sağ ve sol görüşlü kişiler hakkında daha fazla ve daha hızlı idam kararları vermeye başlamış, hukuksuzluk ve keyfilik olağan yargılama yöntemi haline gelmiş, 1972'den beri fiilen uygulanmayan idam cezaları, Milli Güvenlik Konseyinin baskısıyla hızla gerçekleştirilmiştir. Siyasi nitelikli eylemleri gerekçe gösterilerek verilen idam kararlarının sayısı hızla artmıştır. 12 Eylül 1980 tarihinde askeri darbe ile başlayan dönemde 517 kişiye idam cezası verilmiş, 259 kişinin idam cezası kararı Yargıtayca onanmış ve 50 kişinin idam cezası, infaz edilmiştir. 12 Eylül arkasında rakamlarla ifade edilemeyecek kadar derin bir acı bırakmıştır.

6 Kasım 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) kuruldu. Bundan sonra 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2301 ve 2766 sayılı kanunla değişik maddelerince özellikle solcu olduğu düşünülen 71 Üniversite personeli YÖK tarafından görevlerinden uzaklaştırıldı. O dönemdeki Genelmurmayın açıklamalarına göre toplam 4891 kamu personeli görevden alınmış ve 38 profesör, 25 doçent, 10 yardımcı doçentin 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu gereğince görevlerine son verilmiştir.

Bu görevden almaların yanı sıra binlerce insanın görev yeri değiştirilerek sürülmesi sağlanmıştır. 12 Eylül döneminde yapılan bu haksız ve hukuksuz uygulamaların onarılması için günümüze kadar hala herhangi bir işlem yapılmamıştır.

Eğer iddia edildiği üzere küresel demokrasinin 21.yüzyıldaki evrimi ve standartları, darbenin her çeşidine mani ise, geçmişin darbe geleneği ile örülmüş bir sistemin gerçek ve sağlıklı dönüşümü için darbelerin sorgulanması da kaçınılmaz bir koşuldur. Kaldı ki; ülkemizde bir takım kanaat önderleri, referandum sonuçlarına bakarak, Türkiye'nin siyaseten ikiye bölündüğü kanaati yaymaya çalışırken, bilerek ya da bilmeyerek asıl gerçeğin (referandum sürecinde Türkiye'de darbelerin sorgulanması için gereken toplumsal ve siyasal mutabakatın hiç olmadığı kadar güçlendiği gerçeğinin) üstünü örtmektedir. Nitekim, referandumda Anayasa değişikliğine verilmiş "evet" oyları da "hayır" oyları da esasen 12 Eylül'le hesaplaşma arzusu ve iradesiyle verilmiş oylardır. Referandumda "evet" diyenler, hükümetin "12 Eylül'le hesaplaşma" söylemine inandıkları için "evet" demişler, hayır diyenler de, bu söylemin samimiyetine inanmadıkları için "hayır" demişlerdir. 12 Eylül'le gerçekten hesaplaşmak isteyen bir siyasi iktidar için önlerine altın bir tepside sunulmuş böylesine büyük bir toplumsal mutabakat vardır. Şimdi, referanduma "12 Eylül'le hesaplaşma" söylemiyle girip 12 Eylül mağdurlarından büyük oy toplayan ve onlara karşı borçlanan siyasi iktidarın samimiyet sınavı başlamıştır. Bu samimiyet sınavının ilk sorusu ise işbu kanun teklifimizdir.

12 Eylül süreci; Cumhuriyetin demokratik birikimlerini, 1961 reformunun özgürlükçü tüm dönüşümlerini yok etmiş ve Türk insanının adeta 50-60 yılını çalmıştır. Bundan daha da önemli olarak; zaman içinde ortaya çıkan bir çok kanıt ve itiraflar ışığında bugün kamuoyundaki yaygın kanaat; 12 Eylül 1980 darbesinin gerekçesi olarak ileri sürülen "parlamente sistemin zafiyeti ve ülke çapındaki siyasi ve kanlı terör olayları"nın, esasen darbeyi haklı ve meşru kılmak üzere planlanmış, emperyalizm kökenli kontrgerilla eylemleri olduğu şeklindedir. Yine bugün toplumsal kabul gören ağır iddia odur ki; 12 Eylül darbesinin, demokratik ve parlamente sistem içinde topluma kabul ettirilemeyen, Dünya Bankası, IMF projesi olan 24 Ocak 1980 Ekonomik kararlarının, başta sendikalar ve demokratik kitle örgütleri olmak üzere tüm toplumsal muhalefetin zaptu-rapt altına alınarak, hayata geçirilmesi amacıyla yapıldığıdır. Bu nedenle 12 Eylül rejimini hukuk sınırları içinde sorgulamak ve bu rejimle hesaplaşmak bir demokrasi koşulu olduğu kadar; emperyalizmle hesaplaşmanın da bir koşuludur. Geçici 15.maddeyi Anayasa değişikliği ile yürürlükten kaldırmış toplumsal irade, böyle bir sorgu ve hesaplaşma ile tamamlanmadıkça bu konuda hiçbir şey yapılmış sayılmaz.

Bu gerekçe ve tespitler ışığında bir ilk adım olmak üzere Teklif, 12 Eylül sürecinin insanlarımız ve toplum üzerinde yol açtığı tahribatin devletçe de kabulü ve özü anlamına gelmek üzere, 12 Eylül 1980 darbe mağdurlarının uğradıkları maddi ve manevi zararlarının devlet tarafından tazmini yoluyla gidermeye yönelik yasal bir düzenlemeyi içermektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Genel Gerekçe doğrultusunda düzenlemedir.

MADDE 2- Teklifin 2. Maddesi ile 12 Eylül 1980 rejiminin haksız ve hukuksuz uygulamaları nedeniyle maddi ve manevi zarar görenlerin idareye veya yargıya başvuru imkanı sağlanarak zararlarının giderilmesi öngörülmüştür.

MADDE 3- Maddi ve manevi zarar görenlerin başvuru ve dava hakkı düzenlenmektedir.

MADDE 4- Zarar tespit komisyonu kurulması öngörülmektedir.

MADDE 5- Zarar tespitinin yapılmasına ilişkin ilkeler belirlenmiştir.

MADDE 6- Komisyonun kararlarına karşı yargı yoluna başvurulabilmesine olanak sağlanmaktadır.

MADDE 7- Komisyonun başvuruları 1 yıl içinde sonuçlandırması ile bilirkişi yardımı ve uzman çalıştırılmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır.

MADDE 8- Komisyonun toplantı ve karar yeter sayısı ile yönetmelikle düzenlenecek hususlar, zararın ve tazminatın belirlenmesinde gözetilecek esaslar belirlenmiştir.

MADDE 9- Yurttaşların 12 Eylül Darbesi ile ortaya çıkan zararlarının karşılanması için Başbakanlık bütçesine ödenek konulması öngörülmektedir.

MADDE 10- Devletin 12 Eylül mağdurlarına yaptığı yasal tazminat ödemelerinin 12 Eylül 1980 rejiminin kurucu ve uygulayıcılarına yasal yoldan rücu edilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE 11- İdareye yapılan başvurunun dava açma sürelerini durdurması öngörülmüştür.

MADDE 12- Tebligata ilişkin düzenlemedir.

MADDE 13- Yürürlük maddesidir.

MADDE 14- Yürütme maddesidir.

12 EYLÜL 1980 DARBE SÜRECİNİN YOLAÇTIĞI MAĞDURİYETLERİN GİDERİLMESİNE İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- Türkiye Cumhuriyeti Devleti; 12 Eylül 1980 darbesini; demokrasiye, hukuka ve millete karşı yapılmış bir hareket olarak kabul eder.

Devlet; uygulamaları, sonuçları ve yol açtığı gerek kişisel, gerekse toplumsal yıkımlar nedeniyle 12 Eylül 1980 darbe sürecinde madden ve manen zarar görmüş tüm kişilerden ve ailelerinden özür diler.

MADDE 2- Devlet, hukuken kanıtlanmış ve hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde; yeterli verilerle desteklenmiş bir neden olmaksızın 12 Eylül 1980 darbe rejimi kararları, işlemleri ve uygulamaları nedeniyle, idam cezasının infazı dâhil, yaşamlarını, beden bütünlüklerini, akıl ve vücut sağlıklarını yitirmiş olanlara, (evveliyetle ölenlerin haleflerine) işkence görenlere, suçsuz olduğu halde tutukluluk hali nedeniyle işini yitirenlere, siyasi düşünceleri, dini inançları ve etnik kökenleri gibi sebeplerle her türlü haksız uygulama ile maddi ve manevi zarar görenlere maddi ve manevi tazminat öder.

MADDE 3- Bu kanun kapsamında maddi ve manevi zarar gördüğünü iddia eden kişi ya da halefleri bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde ya doğrudan adliye mahkemelerinde Başbakanlık aleyhine dava açarak ya da önce İdareye (Başbakanlık) başvurarak bu kanun kapsamında olaylardan gördüğü maddi ve manevi zararın saptanarak ödenmesini talepte bulunma hakkına sahiptir. Şu kadar ki zararın ödenmesi için doğrudan dava açılmayıp önce idareye başvurulması ve hak sahibinin de, idarenin kararını kabul etmemesi halinde; idarenin kararının tebliğinden itibaren 2 ay içinde hak sahibinin dava açmak hakkı saklıdır.

MADDE 4- Zarar görenin veya haleflerinin, bu Kanun kapsamına giren bir zararın bulunup bulunmadığını ve miktarını belirlemek için Başbakanlığa yapılacak başvurular üzerine bir ay içinde Başbakanlığa bağlı bir zarar tespit komisyonu kurulur. Komisyon; Başbakan ve ilgili bakanlar tarafından görevlendirilen Başbakanlık, Adalet, İçişleri, Maliye Bakanlıkları müsteşar yardımcılarının birer kişi, Türkiye Barolar Birliğinin en az 10 yıllık avukatlar arasından görevlendireceği bir kişi, Türk Tabipler Birliğinin doçent ya da profesör akademik kariyere sahip üyeleri arasından görevlendireceği bir kişi ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığınca görevlendirilen bir uzman kişi olmak üzere yedi üyeden oluşur. Başbakanlık müsteşar yardımcısı komisyon başkanıdır.

MADDE 5- Komisyon, doğrudan kendisi ya da bilirkişi incelemesi yaptırarak öncelikle başvuranın bu kanun kapsamına giren bir zararının bulunup bulunmadığını, şayet bir zararı varsa; zararın miktarı tespit eder.

Komisyonca zararın miktarı, zarar görenin beyanı, adli, idari ve askerî mercilerdeki bilgi ve belgeler göz önünde tutularak olayın oluş şekli ve zarar görenin varsa kusur veya ihmalinin de göz önünde bulundurulması suretiyle, hakkaniyete ve adalete uygun biçimde komisyon tarafından doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile belirlenir.

MADDE 6- : Komisyonun kararı,karar tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde hak sahibine tebliğe çıkarılır. Hak sahibi, komisyon kararını kabul etmediği takdirde; bu kanun kapsamında maddi ve manevi zarar görüp görmediğinin ve zararın miktarının tespiti ve ödenmesi için komisyon kararının tebliğinden itibaren 2 ay içinde Adliye Mahkemelerinde Başbakanlık aleyhine dava açma hakkına sahiptir. Komisyon kararına ve belirlediği tazminat miktarına itiraz edilmemesi halinde, komisyonun belirlediği miktar,karar tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde hak sahibine ödenir.

MADDE 7- Komisyon, zarar görenlerce yapılacak her başvuru ile ilgili çalışmalarını, başvuru tarihinden itibaren bir yıl içinde tamamlamak zorundadır. Komisyon, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından başvuru konusu ile ilgili her türlü bilgi ve yardımcı isteyebileceği gibi, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanları bilirkişi olarak da görevlendirebilir. Komisyon, gerekli gördüğü uzmanları çalıştırabilir veya bunlardan görüş alabilir.

MADDE 8- Komisyon salt çoğunlukla toplanır ve kararlar,toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla alınır. Komisyon üyelerine ödenecek ücret,Komisyonun çalışma esas ve usulleri, komisyona başvurularda takip edilecek usuller,canı, vücut bütünlüğüne ve mala yönelik zararların tespiti,uğranılan zararları sulh yoluyla karşılayacak safi miktarların belirlenmesi,ödemelerin şekli, tutarı ve çalışma gücü kaybı oranlarının tespitine ilişkin esas ve usuller ile diğer hususlar, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir ay içinde hazırlanacak ve Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.Ancak zararın ve tazminatların belirlenmesinde Türk Sorumluluk Hukukunun ölçütlerine ve uygulamalarına aykırı davranılamaz

MADDE 9- Bu kanun kapsamındaki maddi ve manevi tazminat ile diğer tüm ödemeler,Başbakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanır.

MADDE 10- Devlet 12 Eylül mağdurlarına ödediği tazminat için, 12 Eylül rejiminin kurucu ve uygulayıcıları ile zararı doğuran her bir somut olayda hukuka aykırı uygulamanın tarafı olan kişi ve kamu görevlilerine rücu eder. Rücu görevinin yapılmaması halinde Rücu görevini yerine getirmeyenler, sorumlu olup, ödenen miktar rücu görevini yerine getirmeyenlere dahi rücu olunur.

MADDE 11- Dava açma süresi içinde yapılan başvuru, nihaî işlem sonucunun ilgiliye tebliğine kadar genel hükümlere göre dava açma sürelerini durdurur.

Madde 12- Bu Kanun gereğince yapılacak tebligatlar hakkında 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, tebligatın memur vasıtası ile yapılması esastır.

MADDE 13- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 14- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

